

Верховний
Суд

Судова практика Верховного Суду щодо цивільно-правових аспектів поділу спільної сумісної власності подружжя та захисту майнових прав

Андрій ГРУШИЦЬКИЙ

Суддя Верховного Суду

у Касаційному цивільному суді, к.ю.н.

18 вересня 2026 року

місто Одеса

Чи є режим особистої власності на майбутнє майно подружжя підставою для недійсності шлюбного договору через надзвичайно не вигідне становище одного з них?

Умова шлюбного договору про особисту приватну власність майна, набутого кожним із подружжя, відповідає СК України та сама по собі не ставить одного з них у надзвичайно не вигідне становище. Якщо умови є взаємними й не передбачають передачі вже існуючої нерухомості, підстав для недійсності договору немає

постанова Верховного Суду від 10 травня 2022 року у справі № 755/5802/20

Чи може шлюбний договір бути укладений представником?

Шлюбний договір, що укладений подружжям через своїх представників, є таким, що суперечить положенням статті 92 СК України та частині другій статті 238 ЦК України, згідно якою представник не може вчиняти правочин, який відповідно до його змісту може бути вчинений лише особисто тією особою, яку він представляє

постанова Верховного Суду від 10 травня 2022 року у справі № 755/5802/20

Чи є встановлення режиму особистої власності на майбутнє майно подружжя підставою для недійсності шлюбного договору та чи порушує це заборону на передачу нерухомості?

Умова шлюбного договору про роздільність майна, набутого подружжям у майбутньому, коли власником є той, на чие ім'я воно зареєстроване чи оформлене, відповідає статті 97 СК України та не порушує частину п'яту статті 93 СК України. Заборона частини п'ятої статті 93 СК України стосується безпосередньої передачі вже існуючого нерухомого майна між подружжям, а не визначення режиму майна, яке буде набуто в майбутньому

постанова Верховного Суду від 30 листопада 2022 року у справі № 334/7687/21

Чи може за шлюбним договором передаватися у власність одному з подружжя нерухоме майно, що придбане в шлюбі до укладення цього договору?

Умова шлюбного договору, згідно з якою у власність одному з подружжя переходить нерухоме майно, автотранспортні засоби, інше майно, право власності на яке підлягає обов'язковій державній реєстрації, що придбане в шлюбі до укладення цього договору, суперечить частині п'ятій статті 93 СК України, оскільки передбачає зміну правового режиму майна, набутого у спільну сумісну власність укладенням оспорюваного договору. Шлюбний договір визнано недійсним в частині цієї умови.

постанова Верховного Суду від 28 квітня 2021 року у справі № 320/3970/18

Чи може бути визнаний недійсним шлюбний договір, укладений подружжям з метою уникнення виконання боргових зобов'язань перед кредиторами (фraudаторний правочин)?

Шлюбний договір може бути кваліфікований як такий, що вчинений на шкоду кредитору (фraudаторний договір). Подружжя, яке укладає шлюбний договір про непоширення на майно презумпції спільності (режим роздільності) після настання строку повернення позики чи пред'явлення позову про стягнення боргу, діє очевидно недобросовісно та зловживає своїми правами стосовно кредитора, оскільки такі дії спрямовані на недопущення звернення стягнення на майно боржника

постанова Верховного Суду від 22 жовтня 2025 року у справі № 755/3563/21

Чи є належним способом захисту позов про визначення ідеальних часток подружжя у спільній сумісній власності (квартирі) на підставі шлюбного договору та чи потребує такий позов встановлення технічної можливості виділу частки в натурі?

Визначення у шлюбному договорі правового режиму нерухомого майна як спільної сумісної власності подружжя, у разі його чинності, є правовою підставою для визначення за кожним із них рівних ідеальних часток (по 1/2) у праві власності відповідно до статті 70 СК України. Позов про визначення ідеальних часток у праві спільної сумісної власності, на відміну від виділу частки в натурі (стаття 364 ЦК України), не потребує встановлення технічної можливості переобладнання чи фізичного поділу нерухомого майна

постанова Верховного Суду від 06 вересня 2023 року у справі № 760/18875/20

Чи порушує права іншого з подружжя відчуження спільного майна без його згоди, здійснене до укладення шлюбного договору, якщо цим договором сторони згодом поширили режим особистої приватної власності на все майно за критерієм його реєстрації?

Шлюбний договір, укладений після відчуження одним із подружжя нерухомого майна без згоди другого з подружжя та такий, що ретроспективно встановлює режим особистої приватної власності на все майно, набуто у шлюбі, за тим із подружжя, на чие ім'я воно зареєстроване, виключає визнання такого відчуження порушенням прав другого з подружжя

постанова Верховного Суду від 27 квітня 2023 року у справі № 755/11605/21

Чи може бути визнаний недійсним укладений подружжям договір про поділ спільного нерухомого майна з підстав помилки, якщо один із них згодом заявив, що не усвідомлював втрату права користування цим майном?

Зміна стороною свого рішення або ставлення до наслідків договору про поділ спільного майна після його укладення, як і виникнення між колишнім подружжям спору щодо користування цим майном, не свідчить про наявність помилки на момент вчинення правочину та не є підставою для визнання договору недійсним за статтею 229 ЦК України

постанова Верховного Суду від 18 листопада 2021 року у справі № 661/1093/20

Чи є невиконання обов'язку щодо передачі предметів домашнього вжитку, конкретний перелік яких не визначений у договорі про поділ майна подружжя, істотним порушенням його умов та підставою для розірвання такого договору в судовому порядку?

Саме по собі невизначення в договорі конкретного переліку майна, яке є предметом домашнього вжитку та переходить в особисту власність однієї зі сторін, не є підставою для його розірвання. Невиконання обов'язку з передачі такого майна за відсутності доказів прямої відмови від добровільного виконання зобов'язання чи пропозицій щодо зміни умов договору не може кваліфікуватися як істотне порушення в розумінні статті 651 ЦК України

постанова Верховного Суду від 21 серпня 2024 року у справі № 752/13657/21

Чи необхідна згода іншого з подружжя на укладення договору позики одним із них, та чи вважається отримання коштів у позику розпорядженням спільним майном подружжя?

Для укладення договору позики, за яким позичальником виступає один із подружжя, отримання згоди (зокрема й письмової) другого з подружжя не потрібне, оскільки цей правочин за своєю юридичною природою не стосується розпорядження спільним майном подружжя

постанова Верховного Суду від 27 липня 2022 року у справі № 462/2589/14-ц

Чи несе солідарну відповідальність за договором позики той із подружжя, хто його не укладав, та за яких умов у нього виникає обов'язок щодо повернення позики?

Перебування подружжя у шлюбі саме по собі не є підставою для покладення боргових зобов'язань одного з них на другого. Солідарний обов'язок виникає лише за сукупності умов: договір укладено в інтересах сім'ї, а одержані кошти фактично використано на її потреби. Доказування цих обставин покладається на позивача, за їх недоведеності солідарна відповідальність другого з подружжя не виникає

постанова Верховного Суду від 31 січня 2023 року у справі № 369/1229/20

Чи має право один із подружжя на регресну вимогу до другого, якщо солідарний борг погашено за рахунок спільних коштів подружжя, що встановлено судовим рішенням?

Виконання солідарного боргового зобов'язання за рахунок спільних коштів подружжя не породжує права на регрес до другого з подружжя. Таке право виникає лише за умови погашення боргу особистими коштами одного із солідарних боржників

постанова Верховного Суду від 25 лютого 2025 року у справі № 522/14458/21

Чи підлягає поділу право вимоги за договором позики, заборгованість за яким стягнена на користь одного з подружжя, та чи є вимога про визнання такого права спільною сумісною власністю належним способом захисту?

Визнання майна спільною сумісною власністю не є самостійним належним способом захисту, якщо це лише констатація презумпції спільності; така обставина є підставою для поділу майна. Право вимоги за договором позики є майновим правом і може бути об'єктом спільної сумісної власності подружжя незалежно від того, на кого воно оформлене. Якщо борг за позикою стягнуто рішенням суду на користь одного з подружжя, але рішення ще не виконано, при поділі майна суд має визнати за другим із подружжя 1/2 частку у спільному праві вимоги, що є підставою для заміни сторони у виконавчому провадженні, а не присуджувати грошову компенсацію

постанова Верховного Суду від 05 січня 2024 року у справі № 755/12204/18

Чи має один із подружжя право на частку у нерухомому майні, придбаному іншим із подружжя до шлюбу за кредитні кошти, якщо кредит погашався за рахунок спільних коштів під час шлюбу?

У разі укладення кредитного договору та отримання грошей на придбання нерухомості одним із подружжя до укладення шлюбу, за умови подальшого виконання кредитного зобов'язання подружжям під час шлюбу, той із подружжя, який не укладав кредитний договір, після розірвання шлюбу має право на компенсацію половини суми, що вносилась на виконання кредитного зобов'язання. Сплата подружжям частини коштів за кредитним договором, укладеним одним із них для придбання квартири, не змінює правового статусу квартири, оскільки кредитний договір укладений не в період перебування сторін у шлюбі й зобов'язання з повернення кредиту за зазначеним договором виникло у позичальника. Той з подружжя, який не був стороною кредитного договору, після розірвання шлюбу має право на компенсацію половини сум що вносилися на виконання кредитного зобов'язання, та не має права на компенсацію частки вартості нерухомого майна або на певну частку нерухомості

постанова ВС у складі ОП КЦС від 12 червня 2023 року у справі № 712/8602/19

Чи підлягають стягненню в порядку регресу на користь того з подружжя, хто самотійно погасив спільний кредит після розірвання шлюбу, кошти в розмірі 1/2 частини сплачених ним сум, та чи враховується при поділі майна вартість спільного автомобіля, відчуженого перед розірванням шлюбу без згоди іншого з подружжя?

Якщо одним із подружжя укладено кредитний договір в інтересах сім'ї (зокрема, на придбання спільної квартири), то цивільні права та обов'язки за цим договором виникають в обох із подружжя, а тому такий борг повинен враховуватися при поділі майна подружжя

постанова Верховного Суду від 01 вересня 2022 року у справі № 295/9244/17

Чи може суд у порядку поділу спільного майна подружжя розділити між ними в рівних частках (по 1/2) обов'язки за кредитним та іпотечним договорами за відсутності згоди банку-кредитора?

Поділ між подружжям у рівних частках обов'язків за кредитним та іпотечним договорами, укладеними одним із них в інтересах сім'ї, за відсутності згоди кредитора на заміну боржника (переведення боргу) є неправомірним

постанова Верховного Суду від 06 серпня 2025 року у справі № 645/989/22

Чи є підставою для визнання електронних торгів недійсними реалізація квартири, що є спільною власністю подружжя, за особистим боргом одного з них без попереднього виділу його частки?

Квартира в ЖБК, пай за яку повністю сплачено під час шлюбу за спільні кошти, є спільною сумісною власністю подружжя. Її реалізація за особистими боргами одного з подружжя без попереднього виділу його частки є підставою для визнання торгів недійсними, а позовна давність обчислюється з моменту фактичного відчуження квартири, а не накладення арешту

постанова Верховного Суду від 21 травня 2025 року у справі № 711/744/23

Чи є продаж без згоди другого з подружжя частки у спільній сумісній власності підставою для визнання електронних торгів та пов'язаних із ними документів недійсними?

Продаж на електронних торгах частки нерухомого майна, що є спільною сумісною власністю подружжя, без згоди іншого із подружжя порушує права останнього і є підставою для визнання торгів та пов'язаних із процедурою проведення торгів документів недійсними

постанова Верховного Суду від 14 грудня 2022 року у справі № 755/7046/21

За яких умов особисте майно одного з подружжя може бути визнане об'єктом спільної сумісної власності відповідно до статті 62 СК України?

Особисте майно одного з подружжя може бути визнане спільним лише за істотного збільшення його вартості внаслідок спільних витрат або витрат другого з подружжя; саме по собі зростання ринкової чи інфляційної вартості такого майна не змінює його правового режиму

постанова Верховного Суду від 22 червня 2022 року у справі № 206/5629/19

Встановлення факту спільного проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу при вирішенні спору про поділ майна

В резолютивній частині рішення у справах позовного провадження суд має зробити висновок про задоволення позову чи про відмову в позові повністю або частково щодо кожної з заявлених вимог. Вимоги про встановлення юридичного факту не є вимогами, які забезпечують ефективний захист прав у справах про поділ майна подружжя, а лише підставою для вирішення такої справи. ВП ВС скасувала рішення в частині задоволення вимог про встановлення факту проживання однією сім'єю як чоловіка та дружини без реєстрації шлюбу і ухвалила нове рішення в частині вказаних вимог про відмову в задоволенні позову

постанова Великої Палати Верховного Суду від 23 січня 2024 року у справі № 523/14489/15-ц

Встановлення факту спільного проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу при вирішенні спору про поділ майна

ВП ВС вважає, що при розгляді справ про поділ спільного сумісного майна подружжя (жінки та чоловіка, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі) встановлення обсягу спільно нажитого майна є передусім питаннями доведення відповідних обставин, спростування чи неспростування презумпції спільної сумісної власності, які суд вирішує в мотивувальній частині свого рішення. Більше того, відповідне судове рішення лише підтверджує наявність режиму спільного сумісного майна, і для такого підтвердження заявлення вимоги про визнання певних об'єктів спільним сумісним майном та, як наслідок, зазначення в резолютивній частині судового рішення про таке визнання не є необхідним. Ефективним способом захисту за таких умов є саме вирішення вимоги про поділ спільного сумісного майна.

постанова Великої Палати Верховного Суду від 10 квітня 2024 року у справі № 760/20948/16-ц

Встановлення факту спільного проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу за відсутності вимоги про поділ майна

Якщо у позивачки немає у цій чи іншій справах будь-яких вимог, крім вимоги про встановлення факту спільного проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу (зокрема якщо суд інші вимоги залишив без розгляду), або якщо суд відмовив у задоволенні інших вимог через неналежність (неефективність) цих способів захисту, то слід розглянути та вирішити єдину вимогу про встановлення факту спільного проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу за умови, що відповідач заперечує цей факт

постанова Верховного Суду від 11 вересня 2024 року у справі № 127/22428/21

Чи має правовий інтерес у визнанні недійсними подальших договорів відчуження спільного майна один із подружжя, якщо його право на частку в цьому майні вже захищено шляхом стягнення грошової компенсації?

Обрання одним із подружжя способу захисту права на частку у спільному майні шляхом стягнення її грошової компенсації виключає подальше оспорення правочинів щодо відчуження цього майна. Договори купівлі-продажу спільного майна не мають ознак фродаторності, якщо на момент їх укладення подружжя перебувало у шлюбі, поділ майна не здійснювався, а боргові зобов'язання між ними були відсутні

постанова Верховного Суду від 26 листопада 2025 року у справі № 736/1509/24

Чи є відчуження одним із подружжя спільного майна близькому родичу за істотно заниженою ціною без згоди другого з подружжя підставою для визнання правочину недійсним?

Відчуження одним із подружжя цінного спільного майна близькому родичу за істотно заниженою ціною без згоди другого з подружжя свідчить про недобросовісність набувача та є підставою для визнання правочину недійсним і скасування державної реєстрації майна. Визнання правочину недійсним є ефективним способом захисту, оскільки забезпечує повернення майна у спільну сумісну власність подружжя

постанова Верховного Суду від 29 січня 2025 року у справі № 317/2624/21

Чи вважається зловживанням правами, ініціювання розгляду справи третейським судом з метою ускладнення або унеможливлення поділу спільного майна?

Ініціювання пов'язаними або афілійованими особами третейського розгляду з метою штучного створення боргових зобов'язань та виведення спільного майна подружжя з поділу є зловживанням правами. Рішення третейського суду, яке порушує майнові права другого з подружжя, який не брав участі у третейському розгляді, підлягає скасуванню

постанова Верховного Суду від 03 червня 2024 року у справі № 31-2401/23

Чи має потерпілий право оскаржити рішення про затвердження мирової угоди подружжя щодо поділу спільного майна, якщо її укладення спрямоване на ухилення боржника від виконання зобов'язань?

Поділ спільного майна подружжя не може використовуватися для ухилення від виконання зобов'язань перед кредиторами чи потерпілими. Затвердження мирової угоди, укладеної з метою виведення майна боржника, порушує майнові права потерпілого та надає йому право на апеляційне оскарження відповідного судового рішення

постанова Верховного Суду від 10 травня 2022 року у справі № 495/4522/20

Чи перешкоджає поділу спільної сумісної власності подружжя перебування квартири в іпотеці банку та наявність судового рішення про звернення стягнення на неї, та з якого моменту обчислюється перебіг позовної давності у спрах про поділ майна розлученого подружжя?

Перебування спірного нерухомого майна в іпотеці банку, а також наявність судового рішення про звернення стягнення на нього в рахунок погашення кредитного боргу не перешкоджають поділу цього майна між подружжям у судовому порядку. Перебіг позовної давності для вимог про поділ майна, заявлених після розірвання шлюбу (частина друга статті 72 СК України), обчислюється не з моменту розірвання шлюбу чи набрання чинності відповідним рішенням суду, а від дня, коли один із колишнього подружжя дізнався або міг дізнатися про порушення свого права власності, тобто з моменту виникнення спору між ними

постанова Верховного Суду від 18 січня 2023 року у справі № 359/441/20

З якого моменту обчислюється позовна давність за вимогами про визнання договору дарування спільного майна удаваним та чи зупиняє перебіг позовної давності перебування сторін у шлюбі?

Перебіг позовної давності для вимог про визнання договору дарування спільного майна удаваним та визнання укладеним договором купівлі-продажу розпочинається з дати вчинення оспорюваної правочину, а не з моменту розірвання шлюбу чи виявлення тексту договору. Сама по собі обставина перебування сторін у зареєстрованому шлюбі не зупиняє перебіг позовної давності для оскарження правочинів, укладених одним із подружжя з третіми особами, а позивач, який заявляє про удаваність договору, зобов'язаний довести об'єктивну неможливість дізнатися про справжній характер правочину протягом загального трирічного строку

постанова Верховного Суду від 16 квітня 2025 року у справі № 332/534/22

Чи припиняє визначення часток подружжя у праві власності на іпотечне майно іпотеку та який процесуальний статус має іпотекодержатель у такому спорі?

Визначення часток подружжя у праві спільної власності на іпотечне майно не припиняє іпотеку та не порушує прав іпотекодержателя. Іпотекодержатель не є співвідповідачем у такому спорі, але може бути залучений як третя особа. Подружжя, яке не було стороною іпотечного договору, але надало згоду на його укладення, у разі визнання за ним частки у праві власності стає співіпотекодавцем

постанова ВС у складі ОП КЦС від 03 липня 2023 року у справі № 523/8641/15

Чи може суд затвердити мирову угоду у справі про розірвання шлюбу та поділ майна подружжя?

Оскільки розірвання шлюбу між подружжям, яке має дітей, в імперативному порядку здійснюється лише судом, то затвердити мирову угоду є неможливим, вона порушує вимоги закону, що є підставою для відмови у затвердженні мирової угоди і продовження судового розгляду. З огляду на те, що мирова угода сторін в частині вирішення майнового спору про поділ майна подружжя відповідає вимогам ЦПК України, Верховний Суд дійшов висновку про наявність підстав для задоволення заяви про затвердження мирової угоди у цій частині та закриття провадження у справі у зазначеній частині

постанова Верховного Суду від 26 липня 2023 року у справі № 523/1545/22

З якого моменту обчислюється позовна давність за вимогами про визнання права власності на частку спільного майна подружжя?

Неподання позову про поділ майна, у тому числі до спливу трьох років з дня розірвання шлюбу, за відсутності доказів, які б підтверджували заперечення права одного з подружжя на набуте у період шлюбу майно, зареєстроване за іншим подружжям, не може свідчити про порушення права і вказувати на початок перебігу позовної давності

постанова Верховного Суду від 27 грудня 2024 року у справі № 726/679/20

Який спосіб захисту має обрати співвласник-неборжник у разі передачі виконавцем неподільного спільного майна стягувачу без урахування його права на частку?

Неподання позову про поділ майна, у тому числі до спливу трьох років з дня розірвання шлюбу, за відсутності доказів, які б підтверджували заперечення права одного з подружжя на набуте у період шлюбу майно, зареєстроване за іншим подружжям, не може свідчити про порушення права і вказувати на початок перебігу позовної давності

постанова ВС у складі ОП КЦС від 11 грудня 2023 року у справі № 463/13099/21

До якої юрисдикції належить спір про оспорення акта приймання-передачі спільної земельної ділянки до статутного капіталу товариства?

Спир про визнання недійсним акта приймання-передачі земельної ділянки, що є спільною сумісною власністю подружжя, до статутного капіталу товариства належить до цивільної юрисдикції, якщо його предметом є захист права власності одного з подружжя. Такий акт є правочином щодо розпорядження майном і може бути оспорений співвласником, згода якого на його вчинення не надавалася

постанова Верховного Суду від 06 серпня 2025 року у справі № 601/1945/23

Чи можлива заміна боржника у виконавчому провадженні після поділу іпотечного майна між подружжям?

Перехід 1/2 частки в праві власності на іпотечне майно до другого з подружжя після ухвалення рішення про звернення стягнення зумовлює перехід до нього прав та обов'язків іпотекодавця та допускає заміну сторони у виконавчому провадженні

постанова Верховного Суду від 26 травня 2021 року у справі № 381/979/15-ц

Чи має виконавець право оскаржити рішення про поділ спільного майна подружжя, якщо такий поділ перешкоджає зверненню стягнення на майно боржника?

Поділ спільного майна подружжя не може використовуватися для ухилення від виконання судового рішення про стягнення боргу. Судове рішення про поділ майна, спрямоване на унеможливлення звернення стягнення на майно боржника, безпосередньо впливає на права кредитора, а тому може бути оскаржене виконавцем в апеляційному порядку

постанова Верховного Суду від 10 травня 2023 року у справі № 509/84/14-ц

Верховний
Суд

Дякую за увагу!